

M. M. Letica: Suživot s turizmom na primjerima Dubrovnika i Šibenika

•
•

Detalji

Objavljeno: 26. prosinca 2022.

[1 komentar](#)

Suživot s turizmom između autentičnosti i simulacije (5)

Sociologija turizma nadaje se polazištem od kojega počinjemo razmatrati različite oblike suživota s turizmom u određenim hrvatskim gradovima odnosno turističkim odredištima na jadranskoj obali. Prethodno je potrebno reći najvažnije o povezanosti sociologije s fizikom. Vjerujem da će neuobičajenost odabranog puta kojim kreće ovo razmatranje biti opravdana konačnom kontekstualizacijom predloženih uvida.

„Znati da bi se predvidjelo, predvidjeti da bi se spriječilo“, glasi moto koji je formulirao francuski matematičar i filozof Auguste Comte. On je izdvojio sociologiju iz okrilja filozofije i utemeljio ju kao posebnu znanost. Po uzoru na fiziku, podijelio je sociologiju na socijalnu statiku i socijalnu dinamiku, pri čemu bi statika razmatrala pojedince, obitelj i društvo, koji su svojevrsni uvjeti ravnoteže društvenoga organizma, a dinamika bi se bavila njegovim napretkom, koji pokreću ideje. Comte napredak društva nije shvaćao kao revoluciju, skokovitu naglu promjenu u nova društvena stanja, nego kao posve određenu evoluciju, razvoj u okviru postojećega reda. Pojave u društvu imale bi se proučavati prema njihovoj vanjskoj „koegzistenciji i sukcesiji“ (supostojanju i susljednosti), tako da bi se utvrđivali i uspoređivali empirijskom odnosno kvantitativnom metodom. Pri tome je važno napomenuti da Comte nije istraživao uzroke koji generiraju te pojave, nego je samo raščlanjivao okolnosti pod kojima pojave nastaju, i onda ih povezivao po redu i sličnosti. Kao što je pokušavao pronaći analogiju između sociologije i fizike, tako je tražio analogije između različitih pojava u društvu.[1]

Sociologija turizma

Sociologija turizma bavi se identitetom i značenjem turističkoga odredišta, razmatra motivacije i ponašanje turista, uključujući njihove interakcije s lokalnim stanovništvom, pri čemu glavno područje istraživanja jest utjecaj turizma na odredište i njegovo stanovništvo. Nadalje treba reći da se sociologija turizma iskazuje kao grana opće sociologije i pridolazi među najmlađe specijalne ili posebne sociološke discipline. Ima svoje predrzdooblje do 60-ih godina 20. stoljeća te nakon toga znanstveno razdoblje koje počinje 1960. godine i traje do danas.[2] O nastanku i razvoju sociologije turizma napisala je Martina Pavat, magistra ekonomije koja se bavi društvenim pojavama u turizmu, ove rečenice:

„Uspostavljajući se kao veliko tržište za globalnu i nacionalnu ekonomiju, turizam je desetljećima razvojni interes cijelog svijeta, uključujući široki turistički razvoj koji otvara različita društvena pitanja povezana s ovim društvenim fenomenom. [...] Isto tako, može se reći da iako je turizam posljednjih godina postao najmasovniji oblik provođenja odmora u razvijenim društvima, a turistička putovanja za suvremenog čovjeka sastavnim

dijelom njegove kulture, zbog relativno malobrojnih socioloških istraživanja stanja turizma, nije shvaćena sadašnjost, a još manje njegova budućnost.“[3]

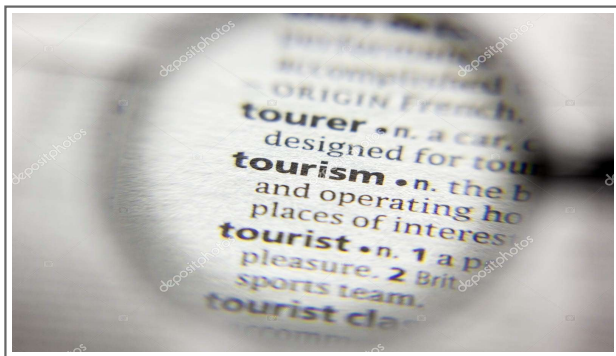
Kao što je već naznačeno, turizam je predmetom sociološkoga istraživanja postao u drugoj polovici 20. stoljeća. Sociolozi nisu mogli zanemariti veliku ekonomsku važnost masovnih putovanja, a još su im se važnijim nametnule posljedice koje turizam ostavlja na pojedinca, njegovu obitelj, lokalnu zajednicu i društvo u cjelini. Razvoj odnosno širenje turizma donosi brojne društvene promjene, od kojih se neke događaju u kratkome roku, kao primjerice izgradnja turističkih objekata i ugostiteljskih kapaciteta koji će zadovoljiti zahtjeve turista. To donosi pozitivne učinke, u prvome redu nova zapošljavanja, čime se pospješuje ekonomski standard lokalnoga stanovništva. Dugoročne promjene koje razvoj turizma uzrokuje u određenome turističkom odredištu očituju se u postupnoj promjeni ponašanja mjesnoga stanovništva, koje biva prisiljenim na prilagodbu zahtjevima turista, a s druge strane se očekuje da to ponašanje ostane autentično, prirodno i time turistima zanimljivo i privlačno. Tako se turističko odredište zatječe izloženo različitim silnicama, nerijetko i suprotno usmjerenima, različitim zahtjevima i pritiscima.

Povratka na staro nema jer turizam uz pozitivne posljedice ostavlja i negativne, i to ne samo na lokalno stanovništvo nego i na cjelokupni okoliš. Dakle, brojni su razlozi što se razvoj turizma iskazuje zanimljivom i poželjnom temom za sociološka istraživanja i analize, a sve s glavnim ciljem da rezultati istraživanja i dobivene spoznaje postanu dostupnima svim sudionicima u tome složenome društvenom procesu, čime bi se omogućio održivi razvoj turizma.[4]

Značajne promjene u odnosu domaćina i turista

Fenomen turizma postao je područjem istraživanja ne samo sociologije nego i etnologije i kulturne antropologije. Prije nešto više od pola stoljeća, godine 1970., tiskano je u časopisu „Dometi“ predavanje Dunje Rihtman-Auguštin naslovljeno „Etnologija i turizam“. Autorica, koja pripada doajenima hrvatske etnologije, započinje tekst ovim odlomkom:

„Mnogo jače, intenzivnije od najpreuzetnijih planova industrijalizacije, razvoj turizma u pojedinim krajevima utječe na promjenu strukture privrede i društva, ali i na promjenu kulture. To se događa zato što je turistička privreda vrlo raznolika i ne ograničava se na pružanje usluge u velikim ugostiteljskim objektima, nego uz to uvelike angažira individualnu inicijativu. Pojedine obitelji ulaze u turističku djelatnost kao poduzetničke jedinice, organiziraju se za pružanje određenih usluga – i neposredno – u svoje domove primaju posve strane ljude: ljude iz nepoznatih, udaljenih krajeva Evrope odnosno svijeta, ljude iz različitih društvenih slojeva, s drugačijim navikama i potrebama, s drugačijim pogledima na život i svijet. I tu, u svom domu, upravo u sebi samoj, naša se primorska (pa i kontinentalna) obitelj prilagođava navikama, potrebama, ali i pogledima stranaca koji će u najneposrednijoj blizini proživjeti tjedan ili dva i s kojima će se, premda postoji jezična barijera, na neki način sprijateljiti, uspostaviti kontakt.“[5]

Stanovita mjesta iz predavanja etnologinje i kulturne antropologinje Rihtman-Auguštin nisu do danas izgubila na vrijednosti i relevantnosti, dok je neke druge ondašnje

okolnosti ostavio za sobom polustoljetni protok vremena. Svakako valja primijetiti da domaćini odnosno iznajmljivači sve manje uspostavljaju s gostima prijateljske kontakte, ne proživljavaju s njima tjedan ili dva u neposrednoj blizini, nego se dislociraju na druga mjesta, izvan središta gradova ili naselja, pa i u bližoj okolini, prepuštajući atraktivne lokacije turistima. Domaći su se ljudi pritom podijelili na iznajmljivače apartmana i „sakupljače“ turista te su društveni odnosi, nekada isključivo susjedski i prijateljski, postali poslovni. Od negdašnjih prijateljskih zbližavanja s turistima, dospjelo se do toga da se domaći stanovnici udaljavaju od svojih kuća, od susjeda i prijatelja, pri čemu pojam „susjed“ postaje ispražnjen od uobičajenih sadržaja.

Turizam generira nove društvene odnose, nameće lokalnoj zajednici nove obrasce ponašanja i djelovanja te upisuje nova obilježja u kulturni prostor dotične zajednice. Sve to često dovodi do loših posljedica: izostanka harmoniziranog suživota s turizmom, pojave stihijskoga i prekomjernoga turizma, rivalske kulture u kojoj je borba za turista i profit glavni cilj, što sve zajedno dovodi do narušavanja društvenih odnosa, gubljenja identiteta lokalne zajednice i nastanka neformalne ekonomije. Te ćemo fenomene, s njihovim lošim i dobrim stranama, razmotriti na primjerima Dubrovnika i Šibenika.

Povijesni Dubrovnik kao primjer „prave mjere“ i utopijski „raj na zemlji“

Dubrovnik je grad po mnogo čemu jedincat ne samo u Hrvatskoj nego i u svijetu pa razumljivim biva da je već više od stotinu godina poželjno i žudeno turističko odredište, turistička atrakcija i senzacija, urbani lokalitet prvorazredne kulturno-povijesne vrijednosti. Ne treba čuditi da je cijeli dubrovački Stari grad upisan na UNESCO-ov Popis svjetske baštine.

Često se u prilog posebnosti Dubrovnika navode riječi što ih je, preplavljen dojmovima u susretu s Gradom, izrekao irski književnik George Bernard Shaw: „Oni koji traže raj na zemlji, trebaju doći i vidjeti Dubrovnik“ („These who look for paradise on earth should come and see Dubrovnik“).[6] To je Shaw izrekao za posjeta Dubrovniku na Uskrs 1931. godine. Ali nije to bio prvi njegov posjet Gradu. Prvi je put doputovao u Dubrovnik svibnja 1929., kojom prigodom je u razgovoru za lokalne novine među inim rekao:

„Opažam da je ovo najjeftinija zemlja na svijetu, možda zato što država subvencionira turističku industriju. Kada sam htio platiti hotelski račun, novac nisu htjeli primiti, a kada sam ostao pri tome da moram platiti, poklonili su mi jedno narodno odijelo, koje vrijedi nekoliko puta više nego plaćeni hotelski račun.“[7]

Nakon toga je Shaw predao zagrebačkom „Stella-filmu“ reklamno pismo u kojemu čitamo: „Englezi, Irci, Škoti, Američani i svi vi ostali članovi civiliziranih naroda, dođite u milijunima u Jugoslaviju. S vama će postupati kao s kraljevima: vlada će vam platiti polovicu troškova za hotel i za automobile i opskrbiti vas besplatno krasnom klimom. Narod je gostoljubiv, duhovit i srdačan. Svaki je grad slika, svaka djevojka filmska zvijezda. Dođite brzo, dok nas nisu upoznali: previše je dobro, a da bi to moglo potrajati.“[8]

Mogu nam se i trebaju učiniti simpatičnima dobrohotna idealistička pretjerivanja Georgea Bernarda Shawa o svakome gradu kao slici i svakoj djevojci kao filmskoj zvijezdi. No treba dometnuti da je svibnja 1929. hvaljena mu Kraljevina Jugoslavija bila već četiri mjeseca pod „šestojanuarskom diktaturom“ (uvedenoj 6. siječnja 1929.), kada je despotski kralj Aleksandar I. Karađorđević raspustio Narodnu skupštinu, zabranio djelovanje svih političkih stranaka i sindikata, k tome i sve političke skupove, uveo cenzuru i proglasio unitarističku ideologiju „integralnoga jugoslavenstva“. O svemu tome – što uvelike odudara od fantazmagorije o idiličnoj Jugoslaviji – Shaw nije rekao ništa. No važnima se iskazuju ove njegove riječi o Dubrovniku: „Previše je dobro da bi to moglo potrajati.“

Kada je riječ o Dubrovniku kao gradu iz bajke, vrijedi citirati povjesničara umjetnosti Joška Belamarića, koji na početku esejiziranoga i poetiziranoga predgovora „Grad kao kuća, kuća kao Grad“ piše: „Dubrovnik smo vidjeli u snu prije nego smo ga prvi put posjetili – sanjajući ga kako djeca sanjaju grad na sunčan dan. Jer tako zamišljamo idealni grad, sličan modelu u ruci svoga parca, koji na nj motri iz svake niše, sa svakog zida.“[9]

Drugi cijenjeni povjesničar umjetnosti, Igor Zidić, na početku eseja „Dubrovačka arkadija ili grad u okviru od zlata“, objavljenoga 1988., napisao je o Dubrovniku da je grad u kojemu „veličina ne stvara iluziju reda, nego red pobuđuje dojam veličine“. Zatim i ovo: „U redu je mjera, a u mjeri granica. Dubrovnik je grad koji doista

ograđuje, odmjerava i ograničava. (U njemu je zakon propisivao koliko se najviše može potrošiti za svadbenu slavlje, koliko najviše za ukras broda.) Povijesni je Dubrovnik bio velik u obuzdavanju, [...]“[10]

Današnji Dubrovnik – grad „ubijen turizmom“

U suprotnosti sa svime navedenim o povijesnome gradu Dubrovniku, ovaj pomoću dobre mjere i tijekom brojnih stoljeća izgrađivani i uređivani urbani biser doživio je 21. lipnja 2014. da ga je prekomjernost i neobuzdanost zagušila, zaustavila mu krvotok, dovela ga do kolapsa, što bi se moglo slikovito nazvati kratkotrajnom smrću grada. Dogodilo se da je s pet velikih putničko-turističkih brodova, poznatijih kao „kruzeri“, nahrupilo u dubrovačku staru jezgru više od deset tisuća ljudi, izazvavši dotad neviđenu gužvu, zastoj, posvemašnji kolaps. Slike dubrovačkih Vrata od Pila gdje posjetitelji odnosno turisti stoje zaglavljani, zarobljeni na mjestu i onemogućeni u kretanju, od 11 do 13 sati, po najvećoj pripeci, iznureni suncem i obuzeti očajem – ubrzo su obišle svijet. Taj je događaj prouzročio da se Dubrovnik nađe na vrhu liste gradova što ih je, kako je rečeno, „turizam ubio“.[11] To je zabrinjavajući primjer kada neumjerenost i prekomjerni turizam dovedu do nereda i

izgreda te učine da se stari mediteranski grad mjere i reda prometne u vlastitu suprotnost, negaciju svega što je nekoć bio. Tako je Dubrovnik od utopijskoga grada sunca i grada mikrokozmosa postao grad velikoga kaosa.

Dubrovnik, a posebice njegova stara gradska jezgra, biva zahvaćen negativnim pojavama uzrokovanim prekomjernim turizmom, čime postaje predmetom interesa arhitekata i urbanista, sociologa, etnologa i kulturnih antropologa i, što dodatno i na poseban način zabrinjava, demografa. U proljeće 2017. na mrežnome izdanju „Dubrovačkoga vjesnika“ objavljen je članak koji je predočio alarmantne podatke o

stanovništvu povijesne jezgre Dubrovnika:

„Povijesna jezgra Dubrovnika ima 1557 stanovnika! U pet godina, od posljednjeg popisa stanovništva 2011. smanjio se za četvrtinu broj stanovnika i broj kućanstava povijesne jezgre, što govori o katastrofalnom demografskom stanju! Nastavi li se ovaj katastrofalan i alarmantan trend pitanje je što će Unesco koji osim spomenika štiti kulturu i naš način života nastaviti štiti u Dubrovniku. Istaknula je to u subotu ujutro predstavljajući podatke popisa stanovništva u povijesnoj jezgri Dubrovnik dr. sc. Sanja Klempić Bogadi s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu. Za pet godina nestalo je 600 stanovnika, a stanovništvo je toliko ostarjelo da je trećina starija od 65 godina.“[12]

Do tih brojeva došli su popisivači volonteri Zavoda za obnovu Dubrovnika, koji su sami Dubrovčani. Oni su od listopada do prosinca 2016. proveli interni popis stanovnika grada unutar stare povijesne jezgre kako bi dobili podatke za izradu sociološke i demografske studije povijesne jezgre, na čemu se ima temeljiti budući Plan upravljanja povijesnom jezgrom.[13]

Stara povijesna jezgra grada Dubrovnika gotovo je ispražnjena od lokalnoga stanovništva – stambeni prostori velikim su dijelom prenamijenjeni za turističke objekte, odnosno apartmane i kuće za iznajmljivanje, a svjedočimo i još nepoželjnijoj pojavi da su brojne nekretnine prodane onima koji u Dubrovniku borave samo za odmor, pri čemu je među tim novim vlasnicima najviše stranaca.

Građani o životu s turizmom u „gradu koji nestaje“

Turizam istodobno donosi i pozitivne i negativne učinke. Pozitivni su vidljivi u porastu dohotka i poboljšanju životnoga standarda stanovnika u turističkim središtima. Uz to turizam doprinosi očuvanju kulturne baština i prirodnih ljepota, atraktivnosti određenog mjesta, pri čemu potiče i pospješuje samosvijest, samopouzdanje i ponos.[14]

O ulozi javnosti u održivome upravljanju dubrovačkom starom jezgrom, sociologinja Nika Đuho piše:

„No, turizam se može odraziti negativno na svakodnevni život lokalne zajednice. Gužve, buka, visoke cijene, manjak funkcionalnog sadržaja, okupiranost javnog prostora, estetska banalizacija, problemi u prometu, učinci su turizma koji mogu narušiti ravnotežu svakodnevice lokalne zajednice. Novonastala situacija na primjeru dubrovačke stare jezgre dijeli lokalno stanovništvo u dvije struje. S jedne strane, postoji stav da je iznajmljivanje ili prodaja stanova unutar jezgre opravdano zbog narušene kvalitete života i mogućnosti zarade. S druge strane, postoji stav da se pod diktatom stranaca narušava svakodnevica a lokalna zajednica osjeća se nemoćnom“.[15]

Autorica nadalje iznosi podatke da se unutar dubrovačke stare jezgre danas nalazi oko 30 zlatarnica i srebrnarnica, 107 suvenirnica i 143 različita ugostiteljska objekta. S druge strane, dolazi do gašenja starih obrta i zanata, zatvaranja pekarnica i prodavaonica prehrambenih proizvoda. „Funkcionalna neselektivnost sadržaja donosi goleme probleme za obavljanje svakodnevnih potreba u životu lokalne zajednice. No, isto tako lokalna zajednica može biti indikator promjena, te ima potencijal u socijalno održivom upravljanju starom gradskom jezgrom“, ističe Nika Đuho.[16] U radu upozorava ne samo na uzurpaciju svakodnevice i sadržajnu (ne)opremljenost nego i na, kako je napisala, „život u nestajanju“.

Autorica, i sama Dubrovčanka (lokalno: Dubrovkinja), provela je istraživanje kvalitativnom metodologijom, pri čemu je na uzorku lokalnoga stanovništva rabila metodu narativnoga urbanizma, a provela ju je prikupljanjem podataka kroz šetnju i razgovor sa stanovnicima, mapiranjem grada i fotografiranjem određenih lokaliteta. O fenomenu života u nestajanju neki od sugovornika odnosno ispitanika rekli su:

„Nas je puno tu bilo, više nažalost ne, nema toliko djece ono ne znam zbog čega jer stvarno kad sam ja bila dijete i prije nas je strašno puno naraštaja bilo i ono svih generacija baš smo se svi igrali... ono baš je bilo super ali sad nažalost nema toliko djece, ne znam zbog čega...“ (Lea)[17]

„Sve manje čeljadi... Sve manje čeljadi i eto kad sam ja gore najstariji u mome dijelu đe ja živim, eto. Sam Dubrovnik prije rata imo, prije rata, preko pet tisuća ljudi sada po nekovoju, pito sam dva tri puta svećenika kad ono iza Božića dođe blagoslovit kuću koliko, prije dvije, tri godine. Jedan mi je svećenik reko oko osamstošezdeset iako po meni je to realnije sigurno toliko jer sad oni govore tisuću ipo ljudi, ne može bit tisuću ipo... Žalosno, nema male djece, e to je katastrofa za ovaj Grad.“ (Josip)[18]

Bujanje turizma i prekomjerni turizam doveli su u Dubrovniku do odumiranja grada, do grada u nestajanju. Prisjetimo se citiranih u ovome članku riječi Igora Zidića, koji je za povijesni Dubrovnik istaknuo: „U redu je mjera, a u mjeri granica. Dubrovnik je grad koji doista ograđuje, odmjerava i ograničava.“ Čini se opravdanim zaključiti da su i građani Dubrovnika svjesni te potrebe za apolonskom mjerom i skladom, za željenim optimumom koji bi harmonizirao i pomirio suprotstavljene zahtjeve. U razgovoru sa sociologinjom Nikom Đuho ovako su to iskazali:

„Trebalo bi imat mjeru između toga što Grad dava a opet moraš bit svjesan da mi ne možemo od ničega živjet nego od turizma, znači ne možeš to dignut ali, mjeru...“ (Marina)[19]

„Pa mislim kvaliteta života u neku ruku je omogućena samim tim turizmom a s druge strane sam taj turizam smanjuje kvalitetu života tako da je poanta da se nađe neki optimum... (Josip)[20]

Ako se u tome pogledu ne postigne mjera koja bijaše konstitutivnom za povijesni Dubrovnik, mogao bi ovaj grad postati, zbog negativnih demografskih trendova i odumiranja života u staroj gradskoj jezgri, grad bez budućnosti.

Kulturni turizam u razvoju Šibenika

U usporedbi s Dubrovnikom, znatno je bolje stanje u Šibeniku, gradu pod Šubićevcem, koji nema ni približno tako bogatu turističku tradiciju kao grad pod Srđem. Šibenik je nekada u najvećoj mjeri bio usmjeren na industriju, ali se zbog njezine propasti okrenuo turizmu. Izuzmemo li hotelski kompleks „Solaris“ smješten nadomak Šibenika, naspram otoku Zlarinu, grad i nije imao značajnijih turističkih sadržaja – bio je ponajvećma

industrijski i tranzitni grad u koji su putnici odnosno turisti dolazili da bi nastavili put prema obližnjim otocima, prije svega Kornatima, ali i prema šibenskomu zaleđu, u okrilju kojega su najprivlačniji slapovi rijeke Krke.

O ulozi turizma, prije svega kulturnoga, u razvoju grada Šibenika, zapaža i objašnjava ekonomistica Barbara Podrug da „iako se još uvijek 'sunce i more' navode kao važan

motiv dolaska, Grad je uočio kulturni potencijal kojim raspolaže i okrenuo se ulaganju u kulturni turizam“. Tomu znatno doprinose projekti revitalizacije četiriju tvrđava koje okružuju Šibenik čineći bitan element kulturne ponude. Među njima se posebno ističe tvrđava svetoga Nikole, koja se, uz katedralu svetoga Jakova, nalazi na UNESCO-ovu popisu zaštićene svjetske baštine, napominje Barbara Podrug te ističe specifičnosti i komparativne prednosti grada, uz otvorene mogućnosti daljnjih poboljšanja: „Šibenik trenutno ima status jedinog hrvatskog grada s dva spomenika pod zaštitom UNESCO-a, što mu dodatno ide u prilog. Tu su i brojne

kulturne manifestacije koje doprinose razvoju, međutim organizacijom manifestacija i van sezone utjecalo bi se na privlačenje kulturnih turista tijekom cijele godine što bi u biti i trebao biti jedan od ciljeva razvoja kulturnog turizma u gradu Šibeniku.“[21]

O tome je Barbara Podrug provela kvantitativno empirijsko istraživanje, „on line“ putem zbog nepovoljne epidemiološke situacije. Ispitivala je stajališta lokalnoga stanovništva o čimbenicima grada Šibenika koji privlače posjetitelje, o potencijalu grada za daljnji razvoj turizma, ponajvećma kulturnoga, te o upoznatosti građana s kulturnim manifestacijama i stupnju zadovoljstva njima. Istraživanje je k tome obuhvatilo stupanj zainteresiranosti i spremnosti stanovništva za sudjelovanje u osmišljavanju novih kulturnih sadržaja (ili proizvoda, kako se to sve češće govori) njihova grada. Autorica objašnjava da se uporabom metoda deskriptivne statistike prezentiraju numeričke vrijednosti, dok se kod ispitivanja hipoteza ispituje „je li se razina slaganja na ponuđene tvrdnje statistički značajno razlikuje od granične vrijednosti 3, koja predstavlja indiferentnu vrijednost, odnosno razinu prijeloma iz neslaganja u slaganje s ponuđenim tvrdnjama korištenjem Likertove skale od 1 do 5, gdje 5 predstavlja najveći intenzitet slaganja s ponuđenom tvrdnjom“.[22]

Šibenik i autentični suživot s turizmom

Ne umanjujući vrijednost ni jedne od dviju u ovome članku spomenutih metoda istraživanja, možemo primijetiti da se bitno razlikuju: Barbara Podrug provela je među građanima Šibenika kvantitativno empirijsko istraživanje „on line“, u okviru kojega je metodom deskriptivne statistike prezentirala numeričke vrijednosti – a Nika Đuho provela je među Dubrovčanima kvalitativno istraživanje, primarno fenomenološko, putem izravnih razgovora, kojemu je smisao razvijanje mješovitoga opisa iskustva za sve sugovornike odnosno ispitanike, pri čemu je uz fenomenološki primijenjen, manjim dijelom, i etnografski pristup.[23]

Iz analize rezultata istraživanja koje provela je Barbara Podrug možemo vidjeti da je najveća razina slaganja oko tvrdnje „Razvoj turizma u gradu Šibeniku stvara priliku za otvaranje novih radnih mjesta“, gdje je utvrđena prosječna razina slaganja 4,57, dok je najmanja razina slaganja oko tvrdnje „Razvoj turizma ometa normalno odvijanje svakodnevnice lokalnog stanovništva“, gdje je utvrđeno neslaganje, i to u prosjeku na razini 2,44. Ti nam rezultati jasno govore da – za razliku od slučaja stare gradske jezgre Dubrovnika gdje je velikim dijelom riječ o suprotstavljenim motivacijama i „životu u odumiranju“ – u starome dijelu Šibenika moguće je govoriti o suživotu s turizmom. Građani se uglavnom nisu iselili iz svojih stambenih objekata i nastoje živjeti naporedo s turizmom, zajedno s njim, a mnogi žive od njega. Turizam poboljšava životni standard ljudi i doprinosi oživljavanju grada. Posrijedi je poželjni primjer suživota s turizmom i održivoga turizma.

Kada je o Šibeniku riječ, treba napomenuti da je u tome gradu od 2. do 5. svibnja 2019. održana međunarodna konferencija „Proceed With Care – Living with Tourism“ („Nastavimo s pažnjom – Suživot s turizmom“). Događaj je upriličen pod pokroviteljstvom ondašnje predsjednice Republike Hrvatske, Kolinde Grabar Kitarović, UNESCO-a i Ministarstva turizma Republike Hrvatske, te s Gradom Šibenikom kao glavnim partnerom. Na konferenciji su se okupili, razmijenili iskustva i izložili ideje svjetski stručnjaci koji se bave odnosom baštine i turizma. Stručnjaci iz područja humanističkih znanosti, arhitekture, geografije i ekonomije otvorili su niz tema od vitalne važnosti za održivost kulturnoga turizma i turističke djelatnosti uopće. Ponudili su odgovore na brojna pitanja i obrazložili rješenja mnogih problema. Također treba reći da je ovu hvale vrijednu konferenciju bio organizirao tim kojim su upravljale Jelena Skorup, Ankica Mamić i Dragana Lucija Ratković Aydemir.[24]

Ravnoteža i harmonija u održivome turizmu

To ne znači kako je u Šibeniku sve uzorno i za pohvalu. I tamo se dade zamijetiti trend da je u starome dijelu grada nešto manje prodavaonica prehrambenih proizvoda i zanatskih radionica (postolarskih, urarskih, servisa električnih aparata i sl.), a namjesto njih pojavljuju se suvenirnice, zlatarnice, mjenjačnice, restorani i drugi sadržaji namijenjeni ponajvećma turistima. Ali sve to je, još uvijek, u prihvatljivoj mjeri u usporedbi sa starom gradskom jezgrom u Dubrovniku. Slični slučajevi dubrovačkomu vidljivi su i u nekim dijelovima Splita, kao

Bačvicama, Radunici i drugim kvartovima u kojima je turizam preobrazio život do neprepoznatljivosti – dok je više-manje autentični suživot s turizmom, slično šibenskomu slučaju, ostvaren u Zadru, Puli, Rovinju i još nekim turističkim odredištima, odnosno gradskim sredinama u kojima „genius loci“ i dalje živi u osuvremenjenoj autentičnosti; neovisno o turizmu i, u isti mah, upravo zahvaljujući njemu.

Razlozi tih razlika nisu još dostatno istraženi, a procesi i promjene potaknute turizmom zaokupljaju sociologe i filozofe, etnologue i kulturne antropologe, arhitekta i urbaniste te na poseban način ekonomske stručnjake koji se bave ovim područjem gospodarstva.

Zaključno možemo ustvrditi da rješenje treba tražiti u dobroj mjeri i suživotu s turizmom, ravnoteži i harmoniji između turističke djelatnosti i potrebe za održivim svakodnevnim životom mjesnoga stanovništva, što uključuje odmak od prekomjernoga turizma te pridavanje važnosti kulturi gradskih sredina, autentičnomu životu lokalnih zajednica i zdravomu

odnosu prema okolišu.

Naposljetku se osvrnimo na Augustea Comtea, o kojemu je bilo riječi na početku ovoga članka. Prisjetimo se da Comte nije napredak vidio kao revoluciju, nego evoluciju, razvoj u okviru postojećega reda. A i njegovo povezivanje sociologije s fizikom, koje inače biva prilično problematičnim, može dobiti opravdanje iz etimologije. Riječ „fizika“ dospijeva od grčkoga „fýsis“, u značenju 'priroda', iz čega na posve određeni način proizlazi da je u svim čovjekovim djelatnostima – a na poseban način u turizmu – potrebno težiti ravnoteži između društva i prirode, svjetskih pojavnosti i lokalnih vlastitosti, rasta i mjere, razvoja i stabilnosti, ekonomije i ekologije...

Marito Mihovil Letica

Tekst je dio niza „Suživot s turizmom između autentičnosti i simulacije“, a objavljen je na Portalu HKV-a u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti u 2022. godini Agencije za elektroničke medije. Prenošenje sadržaja dopušteno je uz objavu izvora i autorova imena.

[M. M. Letica: Suživot s turizmom između autentičnosti i simulacije \(1\).](#)

[Suživot s turizmom između autentičnosti i simulacije \(2\).](#)

[Suživot s turizmom između autentičnosti i simulacije \(3\).](#)

[Suživot s turizmom između autentičnosti i simulacije \(4\).](#)

Bilješke:

[1] Usp. „[Comte, Auguste](#)“. „Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje“, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 23. 12. 2022.

[2] Usp. [Martina Pavat](#), „[Sociologija turizma](#)“, diplomski rad, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“ Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2018., str. 1-3. Pristupljeno 23. 12. 2022.

[3] Isto, str. 3.

[4] Usp. Isto, str. 15-16.

[5] Dunja Rihtman Auguštin, Etnologija i turizam, u: „Dometi“ 3, 1970., str. 5-6.

[6] Citirano prema: Lukša Lucianović, George Bernard Shaw, u: „[Glas Grada](#)“, 6. 6. 2016. Pristupljeno 23. 12. 2022.

[7] Isto.

[8] Isto.

[9] Joško Belamarić, Grad kao kuća, kuća kao Grad, predgovor knjizi, u: Nada Grujić, „Kuća u Gradu: Studije o dubrovačkoj stambenoj arhitekturi 15. i 16. stoljeća, Matica hrvatska – Ogranak Dubrovnik, Dubrovnik, 2013., str. 5.

[10] Igor Zidić, Dubrovačka arkadija ili grad u okviru od zlata, u: „Rukopis oka: likovne teme i ogledi 1967 – 2013“, Matica hrvatska, Zagreb, 2014., str. 69.

[11] Je li turizam ubio Dubrovnik? Pročitajte što je novinar poznatog Telegrapha napisao o gradu, u: „[Dubrovački dnevnik](#)“, 19. 8. 2018. Pristupljeno 23. 12. 2022.

[12] Maja Rilović Koprivec, U Gradu je 1557 stanovnika u 568 kućanstava, trećina je starija od 65 godina i živi sama, u: „[Dubrovački dnevnik](#)“, 6. 5. 2017. Pristupljeno 23. 12. 2022.

[13] Isto.

[14] Daniela Angelina Jelinčić, Turizam vs. identitet. Globalizacija i tradicija, u „Etnološka istraživanja“ 11, 2006., str. 165.

[15] Nika Đuho, „Uloga javnosti u održivom upravljanju dubrovačkom starom jezgrom“, diplomski rad, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, 2017., str. 1.

[16] Isto.

[17] Isto.

[18] Isto, str. 53.

[19] Isto, str. 52

[20] Isto.

[21] Barbara Podrug, „Uloga kulturnog turizma u razvoju grada Šibenika“, diplomski rad, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2021., str. 84.

[22] Isto, str. 63.

[23] Usp. Nika Đuho, „Uloga javnosti u održivom upravljanju dubrovačkom starom jezgrom“, str. 13-15.

[24] O tome više: „[Proceed with Care](#)“. Pristupljeno 23. 12. 2022.

ALSO ON PORTAL HRVATSKOGA KULTURNOG VIJEĆA

Poljoprivredno zemljište u Hrvatskoj i u 2021. ...

2 days ago • 1 comment

Najbliže je Hrvatskoj po cijeni poljoprivrednog zemljišta u 2021. bila ...

D. Pešorda: Hrvatski paradoks

2 days ago • 7 comments

Svijet srlja u nepoznato. Što će biti s njim, ne zna se, što s Hrvatskom, teško je reći. ...

M. M. Letica: turizam usl

a day ago • 1 c

Samo u prim. odvagnutoj p ekosustava i